

Лише третій розділ (майже 300 с.) має звичний енциклопедичний вигляд — в алфавітному порядку представлено імена, вулиці, площі, будівлі, дати (наприклад, вміщено окрему статтю „25 марта 1858 года“), твори („Выбранные места из переписки с друзьями“ М. Гоголя, „Иржавець“ Т. Шевченка) і т. ін. (наприклад, статті „Англійська або гірка сіль“, „Діста“, „Дьоготь“) — тобто все, що так чи інакше пов'язано з перебуванням Шевченка в Москві.

Отже, можна з певністю відзначити, що українська духовна культура справді збагатилася унікальною синкретичною шевченкознавчою працею, яка зри-

мо представила не лише самого Шевченка, а й контекст його життя і творчості середини ХІХ ст. Сподіваємося, що енциклопедія „Шевченківська Москва“ покличе до такої ж подвижницької праці й інших ентузіастів українства, які так само всебічно й талановито пройдуться всіма Шевченковими шляхами, і що Володимир Мельниченко подарує Україні не одну свою книжку, а Культурний центр України в Москві, який він очолоє, й надалі буде чільним представником нашої держави в Росії.

Василь ІВАШКІВ

Lushnycky Alexander, Ph. D. Ukrainians of the Delaware Valley. Images of America.—
Charleston, SC: Arcadia publ., 2009.— 128 pp.

2009 р. побачила світ ще одна праця відомого українознавця — дослідника життя українців-емігрантів, д-ра філософії Олександра Лужницького „Українці Долини Делавер“. Це не перша його робота. Перу дослідника належать такі публікації: „Українці в Пенсільванії“, „П'ятдесята річниця шкіл українських студій“, „Десята річниця української школи спадщини“, „Українці Великої Філадельфії“. Вчений багато зробив і далі працює над тим, щоб про українців знали не тільки в США, але щоб самі українці як громадяни іншої держави не забували своїх коренів, гуртувалися, долучалися до культурного і політичного життя України. О. Лужницький є регіональним директором у Філадельфії „Енциклопедії української діаспори в США“ і виконавчим віце-президентом Української ради освіти. Він зробив вагомий внесок у підборі і впорядкуванні архівних матеріалів, зокрема преси, що стосувалися еміграції українців.

Книжка „Українці Долини Делавер“ („Images of America“) належить до серії „Світлина (образи) Америки“, наскрізна ідея якої — показати американське суспільство у світлинах. Американська спільнота, до якої належить і українська діаспора, — різноаспектна, тому така серія викликає живий інтерес у читачів, які цікавляться процесом формування поліетнічного суспільства Америки. Цей альбом вийшов друком завдяки видавництву „Аркадія“.

Не випадково на обкладинці розміщена світлина єпископа Сотера (Ортинського), першого українського греко-католицького єпископа в Сполучених Штатах. Саме священники серед емігрантів були рушійною силою в процесі консолідації українства на нових землях.

Книжка відкривається картою Долини Делавер (проект Олега Антонюка), яка зображує населені пункти, місцезнаходження найбільшого зосередження українців. Після титульної на четвертій сторінці представлена картосхема „Україна у вишивці“ із зображеннями вишивки різних регіонів України. Впродовж багатьох років українські емігранти з різних частин України приносили з собою матеріальну культуру, зокрема українську вишивку, яка є давньою традицією нашого народу та містить багато символічного. Тому українці любили, цінували і пов'язували мистецтво вишивки із рідною, матірньою землею.

У „Подяці“ д-р Лужницький згадує всіх тих приватних осіб та інституції, котрі подали допомогу в укладанні цього альбому.

„Вступ“ містить інформацію про географічне розташування, історію, економіку та культуру Долини Делавер. Обґрунтовано, чому саме ця частина Сполучених Штатів стала такою привабливою для емігрантів з України. Автор висвітлює причини еміграції українців, які протягом останніх десятиліть ХІХ ст. — початку ХХ ст., постійно перебуваючи під економічним та політичним тиском, змушені були покидати рідну землю, незважаючи на те, що Україна багата родючими чорноземами, корисними копалинами тощо. Імперські окупаційні уряди не сприяли розвитку ні сільського, ні промислового господарства на рідних землях. Тому селянин, а потім уже і робітник та інтелігент, мусив шукати вільних земель, заробітку та політичного захисту поза межами своєї батьківщини. У „Вступі“ йдеться і про три періоди в українській еміграції:

перший — від початку 70-х років ХІХ ст. — до початку Першої світової війни ХХ ст. (економічні причини переселення);

другий — між двома світовими війнами (1917—1939) (економічно-політичні причини еміграції);

третій — роки Другої світової війни та повоєнний час (політичні причини еміграції).

Автор говорить і про четверту — новітню хвилю української трудової міграції, яка виникла в середині 90-х років ХХ ст.

Книжка-альбом О. Лужницького „Українці Долини Делавер“ складається з п'яти розділів: 1. Першопрохідці (піонери); 2. Пошук можливостей; 3. У гонитві за щастям; 4. Переплетення (змішування) культур; 5. Захоплення Америкою і вільною Україною.

Перший розділ „Першопрохідці (піонери)“ присвячений тим емігрантам, які 1890 р. прибули в „Новий Світ“ у пошуку землі. Це переважно були селяни з Галичини, яких загнала до Америки економічна скрута. На них чекали величезні випробування. Подолати проблеми можна було лише гуртом. Це давало їм можливість вижити в чужому світі, тому новоприбулі поселялися разом, бо відчували потребу в „сільській громаді“, до якої звикли на батьківщині. Гуртувалися українці і довкола віри та церкви, яка стала основою, хребтом української культури в діаспорі. До процесу консолідації вагомо доклався

греко-католицький священник Сотер Ортинський. Працю емігрантів використовували у найтяжчих місцях, однак українці вважали, що це тимчасове явище — всі вони мріяли повернутися додому із заробленими грошми. Деяким з них таки вдалося повернутися додому, але решті перешкодила Перша світова війна. Важливим у процесі самозбереження та етнічної самоідентифікації було й те, що в українській громаді з'явилися релігійні та освітні осередки, що було початком адаптаційного процесу українців у „Новому Світі“.

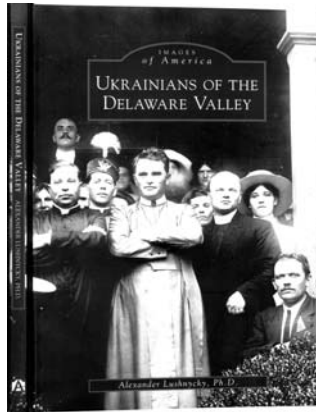
У другому розділі „Пошук можливостей“ висвітлюються історичні процеси в Україні в період Першої світової війни: поділ наших земель між імперіями, наслідки громадянської війни тощо. Все це призвело до другої хвилі еміграції (1917—1939). Україну покидали не тільки селяни, а й робітники та представники інтелігенції. Це було своєрідним впливанням нової крові в емігрантське середовище, новоприбулі принесли до українських громад дух непримиренності й ворожості, особливо до тих, хто не поділяв їхніх політичних поглядів. В українській діаспорі посилювалася криза між старими та новими емігрантами, що негативно впливало на розвиток українства в Америці, відбувся своєрідний розкол, який призвів до утворення вакууму в українському культурному та релігійному середовищі. А вакуум, як відомо, завжди заповнюється, тому, наприклад, з'явилася православна церква, сформувалися політичні партії різного скерування тощо. Однак культурне життя українців не зруйнувалося, і власне у цьому вони змогли знайти і зберегти свою національну ідентичність.

Третя хвиля еміграції настала в повоєнний час. До Америки прибули тисячі українців, які були насильно депортовані із рідної землі. Це була політична еміграція. Всі вони сподівалися, що їх перебування в США лише тимчасове, вірили, що все те, що відбувалося в Україні, це якесь історичне непорозуміння, були впевнені, що вони зможуть повернутися додому. Розселилися вони по найбільших промислових містах Сполучених Штатів, де можна було знайти місце праці. Були створені комітети українських американців, які всіляко допомагали біженцям. У цей період утворилися нові товариства українців, збільшувалася кількість соціальних закладів тощо. Однак було багато проблем, пов'язаних із внутрішніми і зовнішніми чинниками поточного життя. Так, багато хто із емігрантів не зумів адаптуватися в чужорідному американському середовищі. „Прощитало“ і непорозуміння між „старими“ та „новими“ емігрантами. У старому діаспорному середовищі були різні політично орієнтовані групи. Нові ж емігранти були категорично антирадянськими. Вони розгорнули активну діяльність на збереження українства і його спадщини, організували школи, наукові, культурні, релігійні товариства, художні ансамблі, дитячі і молодіжні установи та ін. Все це робилося і для того, щоб „зберегтися“ в американському суспільстві. У цьому й полягало щастя українця за межами батьківщини. Про все це йдеться в третьому розділі книжки „У гонитві за щастям“.

Четвертий розділ „Переплетення (змішування) культур“ висвітлює життя українських американців у 70—80-х роках. У цей період імідж українських емігрантів суттєво змінився: це були люди талановиті, професійні, культурні. Настав час, коли українська громада „розросталася“, емігранти розселилися по землях Сполучених Штатів, емігрантське життя змінилося: перспектива повернення додому згасла, відповідно до того українці почали асимілюватися, американізуватися. Це часто було зумовлено соціальною потребою. Українці усвідомили, що США стануть їхнім постійним місцем перебування, і вливалися в американський ритм життя, беручи участь у науковому та культурному житті американського суспільства.

Українські інституції розвивалися у різних напрямках. Особливу увагу приділялося розвитку дитячих та молодіжних організацій. Американський стиль поступово ввійшов у життя українця-емігранта, однак патріотичні почуття були постійні, міцні та незнищенні...

П'ятий розділ „Захоплення Америкою і вільною Україною“ присвячений останній хвилі української еміграції, яка почалася після проголошення Незалежності України. Парадоксальність новітньої економічної еміграції полягає у тому, що коли перша хвиля масового переселення українців припала на добу нашої бездержавності, то четверта хвиля виникла в Українській державі. Причина першої й четвертої еміграційних хвиль — у соціально-економічній мотивації, бідності, неможливості реалізувати себе на Батьківщині. Ейфорія братерського єднання тривала недовго, на це були свої причини: старі політичні емігранти вважають новітніх звичайнісінькими заробітчанами, які далекі від їхніх ідейно-політичних прагнень, трактували їх як „советський“ продукт, що втратив українську душу, яку так плекала діаспора! Нові емігранти по-

повнили чинні громадські організації, докладаються до спільної справи діаспори, деякі з них повернулися в Україну.

Українці США досягли великих успіхів, а це свідчить про те, що талановитий і працьовитий український народ у цивілізованих умовах є не тільки конкурентоспроможним, але й здобуває собі гідне місце на міжнародній арені.

Праця О. Лужницького, як уже зазначалося, є книжкою-альбомом, тому особливе місце в ній відводиться світлині. Це підбірка унікальних знімків, які ретельно опрацював автор-укладач. Вони відображають життя нашої діаспори за періодами, що визначені розділами книжки. Фотографії демонструють нам усебічне життя українського емігранта: церковне, суспільно-політичне, культурне, спортивне, приватне та ін. Світлини влучно доповнюють і поглиблюють зміст тексту розділів. Пізнаючи візуально світ через фотографію, ми краще відчуваємо свою спільноту, національну ідентичність, бо всі об'єднані історичною пам'яттю. І такі альбоми сприяють усім нам це зрозуміти.

Зоряна КУПЧИНСЬКА